

УДК 330.36

САВКО О.Я.^{1*}, БУЙ Ю.В.², БЕРЕЖНИЦЬКА У.Б.³, БУЙ В.В.⁴

^{1*}к.е.н, доцент, доцент кафедри прикладної економіки, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, e-mail: Oksana_savko19@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-7282-7731

²асистент кафедри прикладної економіки, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, e-mail: julia03091980@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0096-2384

³к.е.н, доц., завідувач кафедри прикладної економіки, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, e-mail: bi_if@ukr.net, ORCID ID: 0000-0001-5354-8502

⁴майстер виробничого навчання кафедри військової підготовки, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, e-mail: Vasylbui@gmail.com, ORCID ID: 0000-003-3258-2167

ВПЛИВ КОНСЕРВАТИВНИХ ТА ПРОГРЕСИВНИХ ФАКТОРІВ НА СТРУКТУРУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

Виокремлено фактори (прогресивні та консервативні), які впливають на розвиток структури економіки регіону загалом. Виділено сильні сторони та можливості, якими володіє економіка Івано-Франківської області, що позитивно впливає на її розвиток та перспективи, проте наведено і слабкі сторони та загрози, на які необхідно звернути особливу увагу за для їх зменшення та усунення. Відзначено, що близько 50% усіх підприємств області розміщені в м. Івано-Франківську, що створює невідповідність у територіальному розвитку регіону загалом. **Мета.** Метою статті є виокремлення факторів, які впливають на економіку регіону за для формування пріоритетних напрямів її розвитку. **Методика.** В процесі дослідження використані загальнонаукові методи, зокрема: аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення. **Результати.** Обґрунтовано, що для визначення факторів, які впливають на розвиток економіки регіону доцільно їх поділяти на консервативні та прогресивні, які в повній мірі характеризують суспільний розвиток та його взаємозалежні сфери: соціальну, економічну та екологічну складові. **Наукова новизна.** З'ясовано, що Івано-Франківська область має вигідне економіко-географічне положення, яке сприяє транскордонному співробітництву з країнами ЄС, багатий природно-ресурсний та туристичний потенціал, що вирізняє її з поміж інших регіонів країни та є позитивними консервативними факторами для розвитку економіки регіону. Встановлено, що через низький ступінь оновлення обладнання та технологій продукція частини підприємств області не є конкурентоздатною, оскільки не відповідає стандартам країн ЄС. Також, відзначено, що значна частка суб'єктів підприємницької діяльності знаходиться в обласному центрі, що порушує територіальний розвиток регіону і є негативним явищем, оскільки сприяє відтоку населення працездатного віку та низьці соціально-економічних проблем. **Практична значимість.** Отримані положення рекомендації можуть бути прийняті до використання в органах місцевого самоврядування при удосконаленні соціально-економічної та екологічної політик.

Ключові слова: економіка регіону, консервативні та прогресивні фактори, сильні та слабкі сторони, можливості і загрози, суб'єкти господарювання, потенціал, ресурси

Постановка проблеми

Швидкозмінювані процеси, які відбуваються в економіці країни суттєвим чином впливають на перспективи розвитку регіонів. Адже соціально-економічні, інноваційні та інституційні зміни проявляються у їх впливі на можливості розвитку економіки регіонів загалом та суб'єктів господарювання, зокрема. Тому важливим є виокремлення факторів, які мають вплив на економіку регіону з позиції суспільного розвитку за для визначення та співставлення із сильними та слабкими сторонами, а також можливостями і загрозами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проведені дослідження часто зосереджувались на питаннях пов'язаних із стратегічним плануванням на регіональному рівні, вивченням конкурентних переваг бізнес-структур та регіональної економіки загалом, зокрема у працях таких вчених як: Д. А Ісаченко, Б. С Жихаревич, В.М Осипов, Л.Є. Сімків, С.Б Тимофієва. О. В Шевченко та інші, які зробили вагомий внесок у розвиток теоретико-методичного забезпечення аналізу регіональної економіки. Потребують подальшого дослідження питання пов'язані із

аналізом структури економіки на регіональному рівні, виділенням факторів та їх співставленням із сильними, слабкими сторонами, можливостями і загрозами за для визначення тенденцій подальшого розвитку.

Формулювання цілей статті

Метою дослідження є виокремлення факторів (прогресивних та консервативних), які впливають на економіку регіону за для формування пріоритетних напрямів її розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження

Дослідження показують, що фактори впливу на структуру економіки, автори [1, с. 40, 2, с 30-33], поділяють на соціально-економічні, науково-технічні та інституційні, оскільки вони характеризують статичні процеси, які в конкретний момент часу наявні в економіці та можуть змінювати її структуру (рис 1).

Рис. 1. Фактори, які впливають на зміну структури економіки

Джерело: Сформовано авторами на основі [1, с.41-46; 2, с 30-33]

Соціально-економічні фактори (як показано на рис. 1) визначають зміни у структурі економіки, на основі зміна реальних доходів населення, зокрема, зростання доходів веде до збільшення витрат, так як збільшується потреба у купівлі товарів вищого рівня і це впливає на ефективність попиту на продукцію та зміну у моделі її споживання. У свою чергу на зміну моделі споживання впливають уподобання, смаки та культурні цінності

суспільства, а також демографічна структура населення.

Виокремлюючи науково-технологічні фактори, варто відмітити, що розвиток науки, техніки, технологій призводить до якісних змін у структурі економіки, впливає на використання ресурсного потенціалу країни, дозволяє виробляти технологічно конкурентоспроможну продукцію з високою доданою вартістю.

Виділяючи інституційні фактори, доцільно визначити, що ефективно сформована соціально-економічна політика визначає напрями та пріоритети економічного розвитку, вона впливає на структуру виробництва в країні.

Таким чином, фактори, що впливають на зміну структури економіки є взаємопов'язаними, взаємозалежними елементами системи, яка має функціонувати збалансовано.

Вивчаючи інші підходи до виокремлення факторів, варто на наш погляд звернути увагу на дослідження авторів [3-4], які зазначають, що у регіональній економіці більш раціональним і реалістичним є розподіл факторів на консервативні та прогресивні, які впливають на такі взаємозалежні сфери суспільного розвитку, як економічна, соціальна та екологічна.

Зокрема, до *консервативних* слід віднести економіко-географічне положення, природно-ресурсний потенціал, населення і трудові ресурси, втручання держави (адміністративний) тощо. Комбінація цих факторів суттєво впливає на структуру економіки регіону.

До *прогресивних* факторів відносять: науково-технічний прогрес, інноваційні форми територіальної організації, числі іноземні інвестиції, фінансові ресурси, зовнішня конкуренція, ринкова кон'юнктура, ринкові інститути тощо.

Виділяючи регіональний аспект у поділі факторів та на основі прийнятої Стратегії розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки [5], доречним є виокремлення факторів, які впливають на економіку Івано-Франківської області (табл. 1 та табл.2).

Таблиця 1

Фактори, сильні та слабкі сторони структури економіки Івано-Франківської області

Джерело: [6, с. 88-89]

Сильні сторони	Слабкі сторони
Консервативні фактори Економіко-географічне положення	
1. Розвинута транспортна мережа, що дозволяє створити нові та підтримувати наявні екскурсійно-туристичні маршрути	1. Задовільний стан дорожньої та інженерної інфраструктури
2. Вигідне географічне розташування, що сприяє близькості до кордонів Польщі, Угорщини, Румунії, Словаччини	2. Не високий рівень утеплення будинків та використання енергозберігаючих технологій.
3. Значна туристична привабливість регіону та міста Івано-Франківська зокрема	3. Незадовільний стан житлово-комунальної інфраструктури
4. Збережені культурні, духовні українські традиції та цінності	4. Недостатній рівень коштів для відновлення та збереження пам'яток архітектури
5. Добре розвинута готельно-відпочинкова мережа для зустрічі та розміщення гостей та відпочиваючих.	5. Нерівномірний розвиток рекреаційного потенціалу території області
6. Поступове зростання частки підприємств переробної промисловості, що створює продукцію з високою доданою вартістю.	6. Висока частка зношеності основних виробничих засобів підприємств
7. Збільшення експорту продукції регіону.	7. Відсутність мережі підприємств з переробки твердих побутових відходів
8. Сформована мережа об'єктів інфраструктури підтримки малого та середнього підприємництва	8. Низька купівельна спроможність населення
	9. Диспропорції соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць області (близько 50% підприємств зосереджено в обласному центрі)
Природно-ресурсний потенціал	
1. Сприятливі природно-кліматичні умови і наявні ресурси, які дають змогу надавати на постійній основі оздоровчі, та туристичні послуги.	1. Не раціональне використання лісових ресурсів

2.Добре розвинута сировинна база вуглеводнів та будівельних матеріалів (наявність запасів газу, нафти, інших корисних копалин).	2.Недостатній рівень забезпеченості якісною питною водою окремих територій
3.Високий потенціал розвитку відновлювальної енергетики у промислових масштабах та приватному секторі	3.Наявність на території області об'єктів підвищеної екологічної небезпеки гірничо-добувної галузі
	4.Недостатній рівень протипаводкового захисту територій області
	5.Низький рівень екологічної відповідальності власників бізнесу
Населення і трудові ресурси	
1.Молодий вік населення. (за розрахунками 38 років середній вік населення)	1.Зменшення чисельності наявного населення
2.Значні обсяги надходження коштів від трудових мігрантів	2. Відтік економічно активного населення закордон та за межі області
3.Високий рівень освіченості населення	3. Не високий рівень офіційної зайнятості населення та нестача робочих місць у сільській місцевості
4.Розвинута система освіти, потужний науковий та кадровий потенціал	4.Недостатній рівень доступності до об'єктів соціальної, фінансової, рекреаційної інфраструктури для людей з особливими потребами
Прогресивні фактори Інноваційні форми територіальної організації	
1.Наявність передумов для створення інноваційного середовища у регіоні	1.Недостатній рівень інтегрованості науки в реальний сектор економіки
Фінансові ресурси	
1.Наявність вільних земельних ділянок та виробничих площ, придатних для створення індустріальних, технологічних, інноваційних парків	1.Відсутність доступного довготривалого кредитування банківськими установами для широкого кола суб'єктів господарювання, зокрема стартапів
	2.Дотаційність більшості місцевих бюджетів області, висока залежність від державного бюджету

Доцільно розглянути можливості та загрози, які має структура економіки Івано-Франківської області та їх співставити із консервативними та прогресивними факторами (табл. 2).

Необхідно відзначити, що можливості та загрози можуть переходити одна в одну тобто теперішня потенційна можливість для

економіки регіону в подальшому при зміні певних умов (економічних, політичних, соціальних, екологічних) може переходити в загрозу і навпаки потенційні загрози у перспективі можуть бути можливостями для майбутнього розвитку.

Таблиця 2

Фактори, можливості та загрози структури економіки Івано-Франківської області

Можливості	Загрози
Консервативні фактори Економіко-географічне положення	
1.Розвиток та використання прикладних наукових досліджень та впровадження інновацій в усі сфери економіки регіону	1.Політична та економічна нестабільність спричинена військовим конфліктом на сході України
2.Розвиток сфери послуг, зокрема фінансової, страхової діяльності, ІТ - послуг	2.Торговельні обмеження для продукції вітчизняного виробництва зі сторони іноземних держав-партнерів
3.Розвиток іноземного туризму	3.Погіршення епідеміологічної ситуації в регіоні
4.Виробництво екологічно чистої продукції сільського господарства	4.Зростання вартості енергоносіїв(газ, електроенергія)

5.Впровадження сучасних методів виробничої кооперації малих та середніх підприємств	5.Високий ступінь тінізації економіки регіону
6.Підвищенняенергоефективності у виробництві, житлово-комунальній та соціальній сферах.	6.Орієнтація іноземних інвесторів, головним чином, на експлуатацію мінерально-сировинних, земельних ресурсів, дешева робочу силу
7.Розбудова інфраструктури для збереження та переробки сільськогосподарської продукції	7.Глобальна зміна клімату(загроза екологічному стану регіону)
8.Подальший розвиток туристично-відпочинкової сфери	
Природно-ресурсний потенціал	
1.Подальший розвиток відновлювальної енергетики	1.Виникнення надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру
2.Забезпечення комплексного використання та збереження природно-сировинного потенціалу регіону	2.Засолення підземних водних горизонтів від об'єктів, наявних на території Калуського гірничопромислового регіону
	3.Відсутність ефективної державної програми поводження з відходами.
Населення і трудові ресурси	
1.Підвищення якості освітніх послуг, залучення на навчання іноземних студентів	1.Збільшення міграційних процесів (відтік економічно активного населення області)
2.Значні обсяги надходження коштів від трудових мігрантів	2.Поглиблення демографічна криза
3.Високий рівень освіченості населення	3. Військові дії в країні
Прогресивні фактори Інноваційні форми територіальної організації	
1.Створення індустріальних, технологічних, інноваційних парків	1.Відсутність ефективної державної підтримки впровадження інновацій та розвитку креативної економіки
Фінансові ресурси	
1.Поглиблення інтеграційних зв'язків, нарощення експортно-імпортних та інвестиційних відносин з країнами світу	
2.Розширення можливостей з транскордонного співробітництва	
3.Залучення іноземних інвестицій в економіку області, зокрема з країн ЄС	
4.Підвищення фінансової спроможності місцевих бюджетів	

Висновки

Таким чином, співставлення консервативних та прогресивних факторів із сильними, слабкими сторонами, можливостями та загрозами дав змогу визначити ключові компоненти та тенденції на які необхідно звертати увагу в подальшому за для суспільного розвитку економіки області.

Серед сильних сторін, якими володіє економіка регіону це хороша сировинна база, яка сприяє розвитку промисловості та наявність природних ресурсів, які належать області, розвинута інфраструктура, що сприяє покращенню підприємницькому клімату, подальша інтеграція України до країн

Європейського Союзу сприятиме покращенню інвестиційної привабливості та середовище загалом, близьке розташування до кордонів з ЄС дає посилення транскордонного співробітництва та розробки спільних проєктів, потужний туристичний потенціал є візитною карткою області та конкурентною перевагою з поміж інших регіонів країни. Дослідження показують, що використання кластерного підходу, щоб об'єднати суб'єкти підприємницької діяльності за для розвитку туристичного потенціалу регіону є сучасним підходом, який дозволяє включати бізнес-структури, розташовані географічно близько, туристичну інфраструктуру, локальні ринки праці та туристичний продукт, який є

географічною та історичною складова регіону [7, 642-643 с.].

Серед слабких сторін є високий ступень зносу основних виробничих засобів підприємств, що ставить продукцію вітчизняних підприємств не конкурентоспроможною на світовому ринку, енерго та сировинноємною, такою, що не відповідає стандартам Європейського Союзу також через відсутність модернізації виробництв області спостерігається складна екологічна ситуація у частині міст обласного значення та районів області. За результатами аналізу основних показників діяльності підприємств, визначено, що близько 50% підприємств області знаходяться в місті Івано-

Франківськ, що створює невідповідність у розвитку територій, також встановлено що сфера послуг займає досить не значну частку і в недостатній мірі є розвинутою. Низька купівельна спроможність населення сприяє його відтоку в інші області або міграції за кордон. Спостерігаються негативні тенденції з демографічною ситуацією.

Виокремлення слабких сторін та загроз є тим завданням, які потребують впровадження заходів щодо їх усунення та нейтралізації як на державному так і регіональному рівнях.

Подальшим дослідженням повинно стати виокремлення та обґрунтування напрямів та шляхів розвитку регіону.

SAVKO O. Ya^{1*}, BUI Yu. V.², BEREZHNYTSKA U. B.,³ BUI V. V.⁴

^{1*}PhD of Economics Sciences, Associate Professor, Department of Applied Economics, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, e-mail: Oksana_savko19@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-7282-7731

²Postgraduate, Department of Applied Economics, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, e-mail: julia03091980@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0096-2384

³PhD of Economics Sciences, Associate Professor, Head of Applied Economy Department, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, e-mail: bi_if@ukr.net, ORCID ID: 0000-0001-5354-8502

⁴Master of industrial training of the department of military training, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, e-mail: Vasylbui@gmail.com, ORCID ID: 0000-003-3258-2167

INFLUENCE OF CONSERVATIVE AND PROGRESSIVE FACTORS ON THE STRUCTURE OF THE REGION'S ECONOMY

The factors (progressive and conservative) that affect the development of the structure of the region's economy in general are singled out. The strengths and opportunities possessed by the economy of the Ivano-Frankivsk region, which have a positive effect on its development, are highlighted, but the weaknesses and threats that need to be paid special attention to in order to reduce and eliminate them are also given. It was noted that about 50% of all enterprises of the region are located in the city of Ivano-Frankivsk, which creates a discrepancy in the territorial development of the region in general. **Goal.** The purpose of the article is to highlight the factors that influence the economy of the region in order to form the priority areas of its development. **Method.** In the research process, general scientific methods were used, in particular: analysis, synthesis, comparison and generalization. **Results.** It is substantiated that in order to determine the factors that influence the development of the region's economy, it is advisable to divide them into conservative and progressive, which fully characterize social development and its interdependent spheres: social, economic and ecological components. **Scientific novelty.** It has been found that the Ivano-Frankivsk region has a favorable economic and geographical position that promotes cross-border cooperation with EU countries, rich natural resources and tourism potential, which distinguish it from other regions of the country and are positive conservative factors for the development of the region's economy. It was established that due to the low level of updating of equipment and technologies, the products of some enterprises of the region are not competitive, as they do not meet the standards of EU countries. It was also noted that a significant share of business entities is located in the regional center, which disrupts the territorial development of the region and is a negative phenomenon, as it contributes to the outflow of the population of working age and a number of socio-economic problems. **Practical significance.** The resulting provisions of the recommendations can be adopted for use in local self-government bodies when improving socio-economic and environmental policies.

Keywords: economy of the region, conservative and progressive factors, strengths and weaknesses, opportunities and threats, business entities, potential, resources

REFERENCES

1. Szukalski S. (2012) Czynniki wywołujące zmiany w strukturze gospodarki [Factors causing changes in the structure of the economy]. *Acta Universitatis Lodzianae, Folia Oeconomica*. Nr 19. S. 29–46 (in Polish)
2. Pelekh O. B. (2018) Chynnyky zminy struktury suchasnoi ekonomiky [The Factors of Changing the Structure of Modern Economy] *Business Inform.* №1. P. 28-34. (in Ukrainian)
3. Włodarczyk Y. (2011) Przemiany struktur gospodarczych w ujęciu systemowym. *Zeszyty naukowe wydziałowe uniwersytetu ekonomicznego w Katowicach* [Changes in economic structures in terms of the system. Faculty scientific notebooks of the University of Economics in Katowice]/red. J. Czech-Rogósz, S. Swadźba. Katowicy: WUE,. 217 s. (in Polish)
4. Semenov V.F. (2008) *Rehionalna ekonomiky* [Regional economy]: Handbook. Kyiv, MP "Lesya", 595p. (in Ukrainian)
5. Development Strategy of the Ivano-Frankivsk Region for 2021-2027. URL: <https://www.if.gov.ua/strategiya-rozvitku-ivano-frankivskoyi-oblasti> (in Ukrainian)
6. Savko O., Melnychuk I. (2023) Factors of influence on economy structure of the Ivano-Frankivsk region. Sustainable development of the economy, society and entrepreneurship» (SDESE2023). Materials of Inter. scien.-pract. conf., Ivano-Frankivsk, April 27-28, 2023. P. 88-91. (in English)
7. Golovkova L. S., Yuhnovska Y.O. (2019) The development of the tourist sphere of Ukraine and Zaporizhzhya region based on the cluster approach. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*. Dnipro. 28(4). 640-648pp. (in English)

Стаття надійшла до редакції: 16.05.2023
Received: 2023.05.16